

lés folyamatán lépésről lépésre vezetnek bennünket végig.

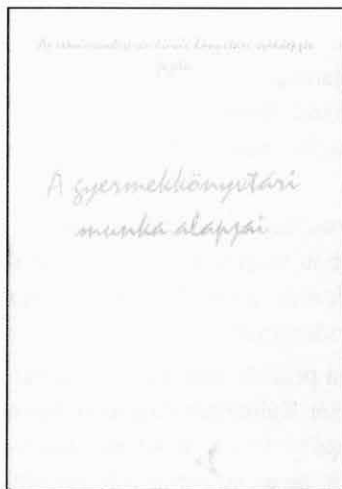
Clayton és Gorman könyvének ismeretségéről annyit bizonyosan mondhatunk, hogy a *Chowdhury* szerzőpáros digitális könyvtárakról szóló, a Könyvtári Figyelőben is ismertetett könyve már hivatkozik rá. Nem feltétlen jelent értékítéletet, de tény, hogy a könyv elsősorban a korszerű gyűjteményszervezésről szól, nem a digitális dokumentumokról. A licenclést igen röviden tárgyalja, a digitális dokumentumok megőrzése két oldalt kap a hatból.

A digitális forrásokkal kapcsolatban persze leginkább azt tudjuk, amit éppen *Gobina* és *Sudatta Chowdhury* állapít meg: A könyvtárosok gyűjteményfejlesztési tapasztalatai és szabályai kiemelkedő szerepet kapnak, mivel nem a hozzáférés a probléma, hanem a túl sok információ, így szűrő-mechanizmusok beépítésére van szükség.

Koltay Tibor

DÖMÖTÖR Lajosné: Állománybecslés magyar felsőoktatási könyvtárakban. Conspectus típusú állománybecslés végrehajtásának lehetősége In: Könyvtári Figyelő 5. évf. 1995. 3. sz. 433-441.

CHOWDHURY, G.G., Chowdhury S.: Introduction to digital libraries. London: Facet, 2003. (Ism.: Koltay Tibor, Könyvtári Figyelő, 2003. 4. 847-851.)

BALOGH Ferencné: A gyermekkönyvtári munka alapjai / Balogh Ferencné ; [kiad. a] Könyvtári Intézet. – Bp. : Könyvtári Intézet, 2004. 46 p. – (Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei ; ISSN 1587 8651)
ISBN 963 201 612 2

A gyermekkönyvtári munka alapjai

„Napjaink információáradata, a számítógépek és az Internet elterjedése újabb készségek kialakítását teszik szükségessé. Ezekre elsősorban az iskola hivatott megtanítani valamennyi tanulót, de két könyvtártípusnak – az iskolai és a gyermekkönyvtáraknak – is adnak sajátos, régi-új feladatokat” – írja *Balogh Ferencné* a Könyvtári Intézet 2004-ben megjelent kiadványának bevezetésében. Az iskolai könyvtárak és a közművelődési gyermekkönyvtárak egymás mellett említése a szakma e két területének közeli rokonsága miatt sokszorosan indokolt: az azonos felhasználói kör (gyermekek, tanulók) a könyvtári munkát meghatározó tényezőktől a gyűjtemény jellegén, profilján át az olvasószolgálatig, a könyvtárhasználati foglalkozásokig és a tárgyi/személyi feltételekig számos közös pontot és megoldást eredményez a könyvtári ellátás-

ban. Így bár az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés itt bemutatandó füzete „*A gyermekkönyvtári munka alapjai*” címet viseli, haszonnal forgathatják az iskolai könyvtárosok is. Ugyanakkor – félreértés ne essék – a szerző szerint munkája „*nem helyettesítheti... a felsőfokú szakképzettséget, a gyermek-és ifjúsági irodalom, valamint a könyvtárpedagógia alapos ismeretét.*” „*E kiadvány írásakor arra törekedtem, hogy a gyermekkönyvtári munkához szükséges alapvető tudnivalókat foglaljam össze, és azt egészítsem ki módszertani tanácsokkal*” – jelöli meg Balogh Ferencné a szerzői szándékot.

Mindenekelőtt a gyermekkönyvtárak létrejötte és a könyvtári rendszerben elfoglalt helyük jelenti a kiindulópontot. A gyermekek könyvtári ellátásáról korábban az iskolai könyvtárak gondoskodtak, később ezek mellett – az angliai public libraryk mintáját követve – a közkönyvtárakban is elkezdődött az elkülönített gyermekrészlegek szervezése. (Budapestben Szabó Ervin könyvtárszervező koncepciójának köszönhetően már 1913-ban létrejött az első olyan fiókkönyvtár, amelynek gyermekrészlege is volt.) Ezért beszélhetünk napjainkban a gyermekek kettős könyvtári ellátásáról: az iskolai könyvtárak és gyermekkönyvtárak párhuzamosan meglévő hálózatában hol az egyik, hol a másik fejlesztése került előtérbe (az 1960–70-es években a gyermekkönyvtáraké, az 1970–80-as években pedig az iskolai könyvtáraké). E párhuzamosságban érdekes színtartalmat jelentenek a kettős funkciójú és Általános Művelődési Központban működő könyvtárak. Ilyen közös fenntartású, kettős funkciójú intézmények 1965-ben jöttek létre először.

A továbbiakban a gyermekkönyvtári munkát meghatározó tényezőket veszi számba és elemzi a szerző. Maguk a gyermekek, az olvasást és könyvtárhasználatot motiváló intézmények, valamint a gyermekkönyvtáros személyisége jelentik a legfontosabb „összetevőket”. A gyermekek olvasóvá válásában már a kisgyermekkorban és az óvodáskor-

nak is lényeges szerepe van: először rigmusokban, játékos hangutánzásokban, később mesékben találkozunk az irodalommal. Kisiskoláskorban az önálló olvasás élménye, a mese iránti töretlen érdeklődés, majd – 8–9 éves kortól – a valóság megismerésének igénye lesz a meghatározó. A kiskamaszokra – olvasmányaik kiválasztásában – főként a kaland iránti igény jellemző. A fiúk és lányok érdeklődése 13–14 éves kortól már jelentősen eltér egymástól, de az ismeretterjesztő művek nemtől függetlenül népszerűek e korosztály körében.

Az olvasást motiváló intézmények szerepének értékeléséhez Balogh Ferencné *Bartos Éva* rangsorát idézi: „...*a családban kell történnék a megalapozás, előkészítés, a motiváció; az iskolában a készségek kialakítása, az olvasási igény megszilárdítása; a könyvtárban az érdeklődés folyamatos fenntartása, kiszélesítése és elmélyítése.*” Könnyen belátható, hogy a könyvtár ilyen feladatának hatékony ellátásában milyen nagy jelentősége van a gyermekkönyvtáros személyiségének: kommunikációs és empátiás képességének, önbizalmának. Hiszen „a könyvtárosoktól a gyermekek együttműködő magatartást várnak.”

Az említett három tényező mellett nem közömbös egy negyedik sem, nevezetesen a gyermekkönyvtárak programjának változásai. A szerző ezen azt érti, hogy a gyermekkönyvtárak szolgáltatásainak tartalmukban és módszereikben a gyermekek igényeihez kell igazodniuk. „*Ez elsősorban másfajta olvasószolgálatot és a gyermekkönyvtárosoktól másfajta felkészültséget igényel, mint eddig.*” Csak egy példát hadd említsünk e „programváltozásra”: figyelembe véve a NAT-ot és a kerettantervek elvárásait „*újra kell gondolni a feladatmegosztást és az együttműködést az iskolákkal, az iskolai könyvtárakkal.*” Míg az iskola az olvasás, az önálló ismeretszerzés, a könyv-és könyvtárhasználati ismeretek elsajátítására helyezi a hangsúlyt, addig „a gyermekkönyvtáraknak a jártasságok és készségek kialakításában van óriási szerepe.”

A kiadvány 3. fejezete a gyermekkönyvtárak állományáról, gyarapításáról és feltárájáról ad hasznos összefoglalást. Az állományt a dokumentumtípusok szerint ismerteti: a könyvek, az időszaki kiadványok, az audiovizuális és számítógépes dokumentumok – tartalmukban természetesen a gyermekek érdeklődésére és életkorára „szabottan” – a gyermekkönyvtárakban éppúgy megtalálhatók, miként a felnőtteknek szóló gyűjteményekben. Ehelyütt módszertani tanácsokat (például: „A gyermekek szórakozási igényeit sem feledve igyekezzünk értékes irodalmat beszerezni!”) és konkrét művek, nevek ajánlását is nyújtja a szerző (például: Hangos könyvek CD-sorozat és benne *Csukás István, Janikovszky Éva, Örkény István* művei; a FSZEK analitikus mesekatalógusa; nyelvtanulást segítő CD-ROM-ok stb.).

A gyermekkönyvtár állományának gyarapítása igen felelősségteljes feladat, melynek magas szintű ellátásához komoly felkészültség és jó néhány szempont figyelembevétele szükséges (egyebek között az ellátandó gyermekek száma, érdeklődési köre, az iskolák elvárásai, a környéken lévő iskolai könyvtárak ellátottsága és persze a könyvtár anyagi lehetőségei). Mivel a dokumentumok feldolgozását többnyire nem maguk a gyermekkönyvtárosok, hanem külön feldolgozó csoport végzi, a gyermekrészlegekre a szabadpolcos raktári rend kialakítása, az állandó és alkalmi kiemelések, a kézikönyvek ellátása színcsikokkal, valamint saját katalógusrendszerük építése hárul. „A számítógép a hagyományos katalógusok valamennyi keresési szempontját, lehetőségét együttesen kínálja...”, így a számítógépes katalógus mindinkább nélkülözhetetlenné válik a gyermekkönyvtárakban is.

Az olvasószolgálat minden könyvtárban a könyvtári munka végső célja, de a gyermekkönyvtárakban még a pedagógiai tevékenység jelentősége és aránya is megnő. Erről a nem mindig könnyű, de nagyon szép feladatról részletesen szól a 4. fejezet. Itt olvashatunk arról, hogy miként történik a könyv-

tárhasználat és a kölcsönzés dokumentálása, melyek a gyermekek megismerésének, a velük való kapcsolatteremtésnek szakmai, pedagógiai, pszichológiai eszközei. Külön oldal foglalkozik a könyvajánlással mint az egyéni foglalkozás legfontosabb módszerével, egy újabb alfejezet pedig azt taglalja, hogy miként segíthet a könyvtáros, ha konkrét műveket vagy konkrét témában keres a gyermekolvasó. A dokumentumszolgáltatás mellett egyáltalán nem elhanyagolható a gyermekkönyvtár tájékoztató tevékenysége sem, hiszen „a gyermekek tájékoztatói igénye a felnőttekéhez hasonlóan igen sokrétű”. A felsoroltakon kívül a gyermekkönyvtár napi munkájának természetes része az önálló ismeretszerzésre nevelés egyéni könyv-és könyvtárhasználattal: sok egyszerű feladattal biztosítani lehet a gyerekek számára a folyamatos gyakorlás lehetőségét, ami közelebb visz az ismeretszerzés készséggé válásához.

A „Csoportos foglalkozások” című fejezet - a korosztálytól és a tartalomtól függően - öt foglalkozástípust jelöl meg, miután alapelveként a lelkünkre köti: „azoknak a csoportos foglalkozásoknak adjunk előnyt, amelyek a gyermekek egyéni érdeklődéséből, kíváncsiságából indulnak ki, és módszereikben jelentősen különböznek az iskolai óráktól”. A könyvtárhoz szoktatás jó esetben már óvodás korban megkezdődhet, amikor célszerű mondókákat, verseket, képeket kötni a könyvekhez, illetve bábozni és rajzolni. Ezekkel a - gyermekek számára az óvodából ismerős - módszerekkel elérhetjük, hogy „ha iskolások lesznek, akkor már nem fognak idegenként jönni a könyvtárba.” Az iskolai osztályok tájékoztató látogatásai általános könyvtári bemutatót igényelnek, amit érdemes rövidre fognunk, időt hagyva a böngészésre, az önálló felfedezésekre. A szaktárgyi órák, szakköri vagy könyvtárhasználati foglalkozások száma csökkent ugyan a gyermekkönyvtárakban, olykor mégis sor kerül ilyen – a tantervi előírásokat és a szaktanár kívánságait szem előtt tartó – tanítási órákra. Ezek sorából is kiemelkednek a szaktárgyhoz kapcsolódó rendhagyó órák, amelye-

ken egy-egy meghívott vendég – író, ismeretterjesztő előadó, művészi közreműködő stb. – „*emeli élményszintre a tananyagot, és kelthet érdeklődést a további tájékozódásra*”. A gyermekkönyvtár a könyv-és könyvtárhasználati foglalkozások megtartásához is nyújthat segítséget a pedagógusoknak, különösen akkor, ha az iskolai könyvtár dokumentumai és segédeszközei kevésbé alkalmasak a Nemzeti Alaptanterv által előírt ismeretek átadására. Az ilyen foglalkozások különösen indokoltak az iskolai könyvtárosok, pedagógusok és a gyermekkönyvtárosok szoros együttműködését. A tematikus foglalkozások közül a szerző a szépirodalmat népszerűsítő együttléteket és a témafeldolgozó foglalkozásokat emeli ki. Végül a szabadidős és szünidei foglalkozások lehetőségeit taglalja – kitérve a könyvtárak szabadidős kínálatának két jellemző hibájára, a szervezetlenségre és a túlszervezettségre is -, és a különböző rendezvények (író-olvasó találkozók, műsoros megemlékezések, előadások stb.) jelentőségére hívja fel a figyelmet.

A 6. fejezet a gyermekkönyvtár kapcsolatrendszerével és PR-tevékenységével foglalkozik. A public relations magyar megfelelője a közönségkapcsolat, kapcsolatszervezés, mely éppúgy vonatkozik az intézményen belüli kommunikációra, mint a külső kapcsolatokra. Ez a fejezet is sok hasznos ötletet, ta-

nácsot ad a téma iránt érdeklődőknek, külön tárgyalva néhány kiemelten fontos kapcsolatot (kapcsolat a szülőkkal, az iskolákkal és iskolai könyvtárakkal, szakmai kapcsolat a gyermekkönyvtáros kollégákkal).

A füzet zárófejezetében a gyermekkönyvtárak működésének tárgyi és személyi feltételeiről kapunk rövid összefoglalást. Mindazoknak pedig, akik mélyebbre szeretnének ásni a gyermekkönyvtári szakirodalomban, négy témakörbe rendezve gazdag ajánló bibliográfia kínálja a legfontosabb műveket: 1. Átfogó művek, rendeletek, irányelvek, olvasáslélektan, olvasásszociológia és olvasáspedagógia; 2. A gyermekkönyvtári munka technológiája; 3. Egyéni és csoportos foglalkozás az olvasókkal; 4. Gyermek- és ifjúsági irodalom.

A szerző tapasztalata szerint „a gyermekkönyvtárosok lelkesek, tevékenyek, szeretik a munkájukat. Sok helyen egyetlen könyvtáros dolgozik, máshol átmenetileg felsőfokú szakképzettség nélkül is kénytelenek megoldani a személyzeti problémákat.” Balogh Ferencné írását áttekintve jogosnak mondhatjuk a szerző azon reményét, hogy a gyermekkönyvtárosok e kiadványban „fogódzót találnak munkájukhoz”.

Éger Veronika

Kitüntetések augusztus 20. alkalmából

A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesült

Fodor Péter, a FSZEK főigazgatója, és *Vajda Erik* az OMIKK ny. főosztályvezetője.

Szinnyei József-díjban részesült

Bellé né Horváth Cecília a celldömölki könyvtár igazgatója, *Beniczky Péterné* könyvtáros,

Elekes Eduárdné, a szekszárdi megyei könyvtár igazgatója, *Jónás Károly*, az Országgyűlési

Könyvtár munkatársa, *Murányi Lajos*, az MTA Könyvtára osztályvezetője,

Plihál Katalin, az OSZK osztályvezetője.

Széchenyi Ferenc-díjat kapott

Gerő Gyula, az OSZK-KMK ny. főszerkesztője, *Szalai Ágnes*, a FSZEK Zenei Gyűjtemény ny. ve-

zetője, *Ungváry Rudolf*, az OSZK ny. munkatársa.

Mindannyiuknak gratulálunk!